

KULTURMINNER

GRUPPE:

10.3

SANDEFJORD

Utgitt av SANDAR HISTORIELAG, Sandefjord

Våren 2012

ROGER DAVIDSEN

SANDEFJORD BORGERVÆPNING

Fra opprettelsen av Christian IVs hærordning av 1628 og frem til vernepliktsreformen av 1854 lå plikten til å tjenestegjøre som soldater i hæren på landsbefolkningen. Byene falt utenfor den egentlige hæren, men borgerne i kjøpstedene skulle stille til sammen 14 såkalte borgervæpningskompanier.

*Sandefjord
Borger Offisers Uniform*

Kaptein ved Sandefjord Borgervæpning, lag 296, cirka 1803 hentet fra heftet
"Norske Borgervæpningsuniformer", småskrift nr. 8 i Forsvarsmuseets småskriftserie av Knut Erik Strøm.
Originalen finnes ved Dronningens håndbibliotek i København.

I de neste to hundre år ble borgervæpningens oppgave mer og mer redusert til rene politi- og brannvernsoppgaver. Deltakere i borgervæpningen var knyttet til dem som hadde borgerskap, det vil si handelsborgere og håndverker. Plikten til å holde uniform kunne være en stor byrde for den fattigste del av medlemmene, og det ble ofte sett mellom fingrene med at disse ikke hadde uniform.

Det foreligger lite eller ingenting av dokumentasjon om Sandefjord borgervæpning på begynnelsen av 1800. Det er ingen omtale i noen av de kjente lokalthistoriske skriftene. De som ville ta borgerskap i Sandefjord på denne tiden måtte ta sitt borgerskap i Larvik. Det antas derfor at borgervæpningen i Sandefjord hadde en nær tilknytning til en tilsvarende ordning i Larvik. Tettstedet Sandefjord, som ble kjøpstad eller by først i 1845 hadde ved folketellingen på dette tidspunktet kun 794 innbyggere.

Sandefjord borgervæpning ble ifølge et manuskript med oversikt over borgervæpningene ved årets begynnelse 1803, opprettet i 1801, og bestod bare av 24 borgere. Det er ikke funnet noen andre spor etter avdelingen, så aktiviteten må ha avtatt raskt etter etableringen i 1801. Manuskriptet viser offisersuniformen, en kapteinsuniform. Offiseren har en dobbeltspent mørk grønn kjole med knapper i gult metall. Den har gult fôr og gule passepoiler om den høye dobbelte kragen, om rabattene, om de runde oppslagene, og om klaffen med tre knapper på hvert oppslag. Kjolen er gjenkneppet bortsett fra de øverste knappene hvor rabattene er brettet tilbake. Kragen og oppslagene er sorte, mens rabattene og oppslagsklaffene er grønne som kjolen. Han har flettede epåletter med dusker foran for å markere graden som fastsatt for borgervæpningen den 6. mars 1802. I dette tilfelle er det tre dusker, det vil at stadskapteinen selv er avbildet. Han har tosnudet hatt med sort kokarde, gull krampe og dusker og en oppstående gul fjær med grønn topp. Den dobbeltspente vesten er gul. Buksene som bæres nedi halvlange støvler er mørk grå. Sablen bæres i sort livgeheng med en rektangulær spenne i gult metall, under kjolen, men over vesten(1). Manuskriptet med opplysninger og tegninger av borgervæpningsuniformer ved årets begynnelse 1803 befinner seg ved Dronningens Håndbibliotek i København. Forsvarmuseet har fått gjort en profesjonell avfotografering av disse bildene.

Arnstein Tranøy så i 2009 dette bildet av kapteinen fra Sandefjord Borgervæpning. Han ble umiddelbart nysgjerrig på dette, og fant frem til en kommentar på vedlegget til tegningen fra Dronningens håndbibliotek som forteller at da Sandefjord borgervæpning ble etablert i 1801 bestod dette av: "2 overoffiserer, 2 under offiserer, 1 tambor og 24 borgere" (2) Arbeidet med å starte et lag og sy uniformer startet umiddelbart. Han forteller at formålet var å drive med reenactment eller rollespilllignende aktiviteter fra 1800-tallet, i Napoleonstiden, samtidig som han ønsket å opplyse Sandefjord om at vi har en militær historie i Sandefjord også på 1800-tallet, lenge før det ble en by her. Tanken fremtidig er å få oppdrag hvor vi skyter med kanon eller musketter, eller bare stiller opp i uniformer, forteller Arnstein Tranøy.

En moderne utgave av Sandefjord borgervæpning. Bildet viser fra venstre Per Bye, Fahina Bye, Arne Thun og Arnstein Tranøy. De har forsøkt å gjenskape den gamle uniformen som vi vet med sikkerhet at Sandefjord borgervæpning benyttet. Her er de fotografert rett etter borgertoget i Sandefjord 17. mai 2011. Uniformene er på det nærmeste komplette – det er kun epålettene som mangler.

Kilder:

1. Knut Erik Strøm "Manuskript 1803" s.245-246, samt vedr. distinksjonene Schmidt b.2 s.395-396
2. Dronningens håndbibliotek , Håndskrift 245 -46
3. Kommentar til tegning fra Dronningens håndbibliotek i København.

Ansvarlig redaktør for Sandar Historielags Kulturminner: Roger Davidsen. Bruk av stoffet eller kopiering må forhåndsavtales med Sandar Historielag, Sandefjord.